

TANDORI DEZSŐ

A barátposzáta esztendeje

(1993)

dr. Tandori Károlynak
Szeged

Több pillanattól állt az. Mi is? Nézzük az elsőt; és az ige riasztóan találó. Amikor poszáatánk, akiről épp megtudtuk, hogy szürke „harisnyás” lába, csőre, színezete (nekünk, amatőröknek nehezen meghatározható fióka-, kismadárként is nyilvánvalóan) barátposzáatát jelez, poszáatánk tehát csaknem kiverte bal szememet. Nem tehetett róla. Itt az első pillanat-kezdemény, pillanat-rész (a pillanat fogalmát nem akarom a *momentum*, főleg nem a moment, netán a minuta ostobaságaival el-könnyíteni, s így magam számára e kérdés kezelését sem! dolgozatom azonnal értelmét veszítené), itt, 1981 júniusában. S ez a mozzanat – jó, hát momentum – is több részre osztható. A szem, a látás örvén. A mában felbukkanó pillanat, e villanás, mely tartóssá váló jelleget világít (meg), a csaknem szenvedő alannyá süllyesztett (magát saját ügyetlenségével oda ejtő) segítő ember viselkedésével kapcsolatos. Alighanem egy ilyen, a szem, a látás kérdésével végképp össze nem függő, igen, semmiképp nem azonosság-gyanús mozzanat *evidenciája* teszi érdekessé, legalábbis arra *esélyessé* a poszáta- és vakság-motívumot. Remélem, dolgozatomat kevesebb feszélyezettség jellemzi majd a továbbiakban, és ha gyötrelmesen is, multhatunk majd pár csekélységen.

Az az 1981-es év már hozott nekünk egy madarat. A Pipi Nénit. Róla tudtuk, hogy vak. Mint ilyet, így ajánlották őt nekünk. Így kérték, vállaljuk netán. Hiszen akkor már nálunk élt Szpéró, Samu, Éliás, Csucus (az előző három: házi veréb, Csucus pedig zöldike, azaz zódi, harangocska, rütyü, ilyen nevei is vannak e madárfajnak), s ő az 1980-ban kimúlt Tili halála, sic!, halála után került hozzánk; volt már valamilyes ismeretségünk bizonyos szűk körökben (a megmentendő „vad” madarakra ügyet figyelemmel vetőkében), s jött ez az orvosnő, aki Pipit az utcán lelte; egernek hitte; Pipi a fal mellett botladozott, futott; Szabó Lőrinc verse jut az eszembe, a világítóudvarba zuhant veréből... Tücsökzene, 277., idézem kis részeit: „Madár volt, veréb, s lent ugrott, a szűk, / kis kő-aknában, melyet mindenütt / körülzártak az óriás falak, / s nyitrok fojtott, szemét- és pinceszag: / hat emelet mélységben, hova fény / sose fény nem hatolt...” etc., és: „...szárnyai / sohase fogják fölcsavarni, ki...” (Mármint a fenti kék szabadságba!) „...ahhoz függőlegesen / kéne, ...és azt... ő? – / Oly reménytelen...” S hogy már nem madár... eger! Jött a telefonhívás a semmiből, de mekkora semmiből, egy lény mekkora semmijéből, illetve mekkora semmiből kiemelt lény kétes további sorsateréből. Emlékszem az izgalmas kalitka-hazahozásra, a Vérmezőn, azon az esős májusi napon, amikor tócsáknak mutattam meg Pipi leendő házat, s nem tudtam még, az a szempár-helye is két tócsa lesz, fekete kismocsaracska; s a legjobb körülmények közt tartott Pipi is azért egy kamrában, valami tepsiben élt, macska-kutya közelében, és a család egyik fele „elinjekcióztatást” akart. Az orvosnőt nem érheti elegendő dicséret, derekas volt ő, s alighanem jól döntött. Meglepte a szép kalitka, mellyel beállítottunk; megható volt búcsúja a madártól – pár percre magára maradt vele a kamrában, már a kalitkában ülő Pipivel –, aztán vittük. A taxis (kocsink ma sincs) tiltakozott a kivert

homok miatt. Mindent összetakarítottunk. Abban az időben egyértelműen hittük még az infravörös lámpa hasznát, az ilyen besugárzás üdvét. Erről majd még később. Fél este tartottam Pipi fölött a lámpát; miután, persze, feleségem elkezdte berendezni a kalitkát, magot, homokot adtunk be, salátát fűztünk a rácsok közé, csibehúrt (tyúkhúrt) stb. Alma, sajt, főtt krumpli sem maradt el. De most nem Pipiről szeretnék beszámolni, itt csak annyit: az első pár éjszakát a madár a rácsba kapaszkodva töltötte, ám aludt, nyilvánvalóan. Sokszor felébredtünk éjszaka, s nem észleltünk verdesést. Feje tolla, főleg a szemek körül, kihullott. (Idegesség? Hormonális zavar is, plusz?) Vöröslött a bőre, a lámpázást abba kellett hagynunk. Valami szerencsétlen atkairtó szer is csak rosszat tett. Ha visszagondolok e hőskorra...! Hanem a mai időszak is bármikor keservevé válhat. Tudjuk: „Ha megbetegszenek...” Ez legendás riasztó fejezetcím minden ily történetben, kézikönyvben, az ember szívében-eszében ekképp. A csoncokkák át-tetszettek a bőrön! Aztán Pipi lassan hozzáidomult az új, alkalmasint jó körülményekhez. Társa lett Samu személyében, ketten foglalták el hajdani íróasztalomat (két külön kalitkában), és Samu, bár nem udvarolt Pipinek (!), segítette őt cimboraként. Végig. (Samu csaknem három évvel túl is élte Pipit, bár Samu 1978-as veréb volt, Pipi Néni alighanem 1980-as madár, jöllehet, ezt ugyanúgy nem tudjuk, mint azt, miért vakult meg.) A kalitka, a vak Pipi Nénié, „berendeződött”; feleségem (ezentúl, mint megannyiszor, legyen ismét „Másikunk” a jelölés) fúrt-faragott, készült plátó (plató), azaz lapos üldöke, készült többféle vastagságúra alakított üld- és járórúd (a madár örökké azon közlekedik s tartózkodik, ne azonosan terhelje, gyötörje a lábát), lett alul, a fűrdővizet tál mellett, a homok mellett vakvezető rúd, s Pipi azon remekül végig tudott oldalazni csakhamar, fürdött a táljában, vett homokfürdőket, és a vakvezető rúdról magabiztosan szökkent fel az üldőrúdra, járórúdra, a plátó mellé. Megtanulta az enni-valóneveket: „sajt, Pipi Néni... krumpli... itt a tyúkhúr, Pipike...” Egy vak seprűárus néni, barátnének az utcáról, akin egynémely körülményei miatt oly szinte-lehetetlen volt segítenünk, mégis tettük, amit tehettünk, s bensőséges kapcsolat alakult ki, míg ez is tarthatott, ez az idős asszony megannyiszor rákérdezett: a Pipi Néni hogy van?! A Pipi nagyon jól volt, a körülményekhez képest, ám – Szpéro halálát végül főleg ez okozta! hogy túlságosan is otthon érezte magát, s természet szabta kötelességének, a faj fenntartásának kétségbeejtő lendülettel próbált eleget tenni, 1985-ben 27-et, 1986-ban 18-at, 1987-ben 9-et (! micsoda sor) tojt, s 1988-ban nem kellett volna egyet sem, kettőt tojt, a második apró volt, Szpéro egy éjszaka, 1988. június 6-án a kezében nagy vergődések után meghalt –, igen, Pipi is tojni kezdett, ráadásul első tojása belé-tört (!), ebbe belehalhatott volna, végül az utolsó évben, szintén 1988-ban, amikor egy nap kettőt is tojt (ismét:!), december 2-án, alighanem fronthatás következtében távozott el köreinkből. Az infralámpa az üldőrúdjáról lezuhant madár végét feltehetően csak siettetette; akadémikus kérdés, mi lett volna, ha nem infrázzuk őt, hanem hagyjuk, hátha magától magához tér, ismét felpendül... voltak azóta ilyen esetek, nem is lámpázzuk őket soha... de Pipi a hamar abbahagyott infravörösözés után már csak vergődött, sajnos, nyolc órán át, a kezünkben; ha elengedtük, vissza a kalitkába, ott pörgött, kezünkéből társait hívta, nem egészen szívzaggatódás nélküli nap volt. 1988-ban négyen haltak meg a Nagy Tizenegyből: Éliás nyitotta a baljós sort február 10-én (minderről úgy számolok be – s ám legyen!, ahogy George Adamson az Elza haláláról, igen, érzem), ő klasszikus házimadár-halált halt, még meleg teste a kalitka alján heverve várt minket hajnalban, élettelenül; aztán Poszi, akiről hamarosan további szó esik: Poszi, aki akkor már vak volt, s végül, hiába mentettük az életét másfél éven át, óhatatlan sebesülései nyomán elvérzett. A két kezemben.

Embertelen dolgok. Nem?

Ha valakik olyan közel kerültek egymáshoz, mint mi – és ők. Aztán, emez áprilisi halál után a Szpéróé, majd a Pipié. Szinte megkönnyebbtülés volt, hogy 1988. december 2-a után „csak” Tódor papagájunk (külön história, véletlen lelenc-ügy) és végül 1991. október 22-én (feledhetetlen dátum) Samu halt meg, ő 13 évesnél is idősebben. (Most, így utóbb, most érezzük napról napra jobban: mekkora életet élt a Samu. Ha marad hely, szívesen elmesélem megint a verébjegy-történetet, meg Simsalabimét. Ám egyéb írásaimból ezek kikereshetők.)

Amikor e madarakkal a kapcsolatunk kialakult, gyakorlati élményeink adódtak, örömteliek, rengeteg szorongással párban. Sok iromány számol be minderről. De hogy végeredményben őslényekkel jöttünk össze, lassan realizálódott csak bennünk. Tudtuk, a hazugságnak árnyalata sem vetül emez együttesekre: oly végtelen távolokból érkezik egymás nagy közelébe így madár és ember, amit évmilliókkal sem lehet kifejezni, és mégis csaknem egy a pillanat... s mégsem egy. Hazugság az lenne, ha hinnők: összeérünk. Az imaginárius szám távolsága (hogy ilyen badarul fejezzem ki magam), a végtelen közelítése az a mérhetetlen, ami végig szűkül, szűkül, de nem fogy el közülük s közülünk. E két pólus közül. S mert ezt tudjuk, nincs ál-egység, csal-remény stb. Ellenben a létezés e fölszámolhatatlan távolsága, e minimális végtelen ellenére a *történelem* megadatnak, „megalakulnak” a pillanategységek. Ilyenre utaltam azzal is, hogy említettem, sőt, alapvetéssé tettem itt: Poszi nem sokkal azután, hogy befogadtuk, csaknem kiverte a bal szememet.

Érzem, hogy magabiztosan beszélek tárgyamról, holott a legvékonyabb jégen lépkedek, s nem csap be a látszat, látszatom. És mégis: örülök, hogy ebben, bár benne a minimálisnál nagyobb végtelen, az össze nem érés (témám feldolgozásában magában, benne ez az eggyé-nem-válthatás, hiszen miképp is lenne közölhető a tárgy valósága?!), bár tehát nem egységes „pillanat” az írásom igazságáé, nem kereshető így semmi igazságtartalma, csak közelítésjellege, miért is: bajosan utasítható el, mert ilyen szempontnak ellenszempontja sem tétéleződött fel, meggyőzni sem akarok semmit; jellegzetesen evidencialista-tartással ülök hát itt, az *eredendő*: általam *nem* valósítható meg ily vállalkozás keretében, az *evidencia* csak olyasmiben hat, mint erő, amely közeg az osztatlan, egységszerű pillanat, momentum létrehozását ígéri; ez olyan europoid-racionalista-zen jellegű történelemként, s az ilyet nevezem én evidenciátörténetnek. Például, bármily terjedelmes is időben, az, hogy a Poszi a szememet csaknem kiverte, azután a vak Pipi Nénit énekével vidító társ lett (a Pipi társa egy ideig, míg a Samu-kapcsolat nem rögzült), s mint ilyen maradt eleve itt (a Poszit el akarták volna kérni tőlünk mások, és Másikunk hajlott a dologra olykor, feszültségeink is támadtak), azután végül megvakult, s mint vakot elsősorban Másikunk gondozta, kézből etette naponta sokszor, külön tálakat készített össze neki, a fél főtt tojás mellé helyezte etc., ez így egyetlen momentum. Valaminek az egyetlen „pillanata”. Vagyis: a részletek ennek a pillanatnak a metszetei. Egyetlen részlet sem evidens (az evidenciáról l. némely újabb közlésemet, miként értem e fogalmat; ám a mulatságos-féle történetekből még emez írásban is kivilágozhat ez valamelyest), a részletek esetlegesnek hatnak, együttesük azonban egyetlen valamié. Egyetlen egészként szól hozzánk, mármint ahhoz a befogadóképességünkhöz, mely a világnak ezt az *eredendő* mikéntjét tömör megfogalmazódásokban keresi; lévén, hogy eltűzött (s egyben „zen”? ameddig ebben európai elme, keresztény kultúrával eljuthat) racionalizmus? hogy a megvalósíthatót meg is valósítsuk? de hiszen ez egyetlen külső mércénk; s azzal az *evidencia-*

történetyszerűséggel, melyet a Poszi sorsából eme mozzanatnak tulajdonítok, nem akarom „felül-ütni” életének megannyi, esetleg „igazabb” egyebét, semmit sem akarok lehagyni, hátrább szorítani, nincs rangsor az evidenciaszemléletben, csak...

Amint mondtam: a pillanat-kezdeményre kiegészítőleg felel, azonossággal, a sokidő-múltán-következni látszó; a majdnem-vakítás a vakulással volna párban? Nem erről beszélnék. S azt is rész-evidenciaként értékeltém csak, ami a Pípi-összefüggés volt. (Poszié.) Vegyük például Tutu ződink esetét ebben; vagyis így; ő félvak volt, ugyancsak mint ilyen került hozzánk (1985-ben), megmentve, elügyetlenkedve... nem volt ilyen evidenciátörténete, mint a Poszinak. Vagy Icsi, széncinegénk, 1983-as madár. Egy éve vak. Poszi, mellesleg, szintén a túltojárásra fizetett rá. Értékes tápanyagok fogyhattak el a szervezetében, nyomelemek, melyek nem voltak mégoly gondos táplálással sem pótolhatók. Gondoljuk mi! S talán valamelyest így is van. Icsi megvakulása rejtély. Nem látjuk értékelhető okát. (Mellesleg: hihetetlen életereje, egészsége révén remekül van; őt is kézből tápláljuk, illetve plátóján tömérdek ennivaló áll rendelkezésére, valamint a krumpli, a sajt a rács adott helyén. Icsinek alkalmasint csak a nagy fürdésnek hiányoznak. Lankadásnak semmi jelét nem adja, ne is adja.)

Poszi egyé-álló pillanata mindennél (mindezeknél) sokkal követhetőbb, kitapinthatóbb, ellenőrizhetőbb. Mert emberi léptékű. Ugyanis magamon tapasztalhatom, magamnál mérhetem „be”, magamon vettem észre az azonosságnál-többet; és így vált egyetlen pillanattá, „momentummá” az, ahogyan Poszi szerencsétlen csőrütésére reagáltam, s az, hogy az életem evidenciája egyet alakított rajtam, nem is oly rég hirtelen, illetve valami alakult, s ezt mint evidenciát ismertem fel, és ehhez illően kezelem. Tehát rezzenthetetlenül. Érezvén a végtelen felől közelítő, de áthidalhatatlannak megmaradóan minimális (a minimális végtelen felé közelítő, hogy „pontos” legyen, távolságot) magam és emez evidencia között. Saját létezőmnek valami egységpillanatát élem át (l. Musil: hogy ha erről kezdünk beszélni, zavarok állnak be, zagyvaságok hangzanak el, ajkakra mosoly csalódik; csak itt nem misztikus élményről van szó, sőt, semmiféle-ről, inkább valami kisegítő, akár törlendőnek is mondható szöveg alakításához, gondolatvonal húzásához próbáltam hozzálátni ezzel a dolgozattal), miközben felfokozottan érzem az evidenciám s a magam távolságát, ám minél inkább áthidalhatatlan ez, annál elemibb tisztelettel, mondhatni, áhítattal, bár vigyorgva, „veszem”, és nagy mulatság, hogy én ehhez a (bár kettős, nagyon is kettős) egységhez hú akarok lenni.

A távolságban, egyébként, felidéződik a madár-ember végtelen-táv is, az a bizonyos hézag, *gap*.

Nem részletezem a Poszit se. Vándormadár volt. Vándorolt. Összetörhette volna magát, ha kendővel ki nem béleljük kalitkáját, ha megfelelő – zöld! – fényű lámpát nem rendszeresítünk számára ilyen hetekre éjjelente; hallunk volt „a Földközi-tenger”, ott repült ő, és Saint-Exupéryre is sokat gondoltam, aki e tenger fölött tűnt el, harci pilóta. Ám ezek impressziók. Alapvető volt, hogy a Poszi kilenc nap tojta, nem is fiatalon, hirtelen a maga kilencét, s hogy amaz év őszén vakult meg. Furcsa volt, hogyan észleltük ezt először.

1986-ban, mikor még Szpéro élt – Szpérót egyetlenegyszer hagytam itt; akkor két hónapos volt, akkor még elmentünk, Másikunk és én, mert „beneveztünk” egy őszi Dalmáciába, a szokásos helyünket látogattuk meg még egyszer (de furcsa ma! aztán Szpéroéknak mindig a „nándorfehérvári rádió” szólt, mert jó zenéje volt, nyelvét nem értettem, csak a nyolcvanas évek derekán kezdett gyanús lenni nekem, miért muszáj nekik még akkor is „Kommunisták Szövetségét” és „partizánosdit” hajtogatni), Szpéro

többé nem hagytam el, legfőljebb, ha valami zűrzavar támadott (forma szerint itthon, lényegileg velem „a világban”, a létezésemben, ott-adódott-zavarok voltak ezek, forma szerint itthon kirobbanva), hol is tartok? elgondolkoztam ugyanis, mire jutok? tudok-e *mondani* valamit, mi is volt az a fordulat az „evidenciámban”, ami arra az eseményre jött kiegészítőül, arra a bizonyosra, mikor nem Poszi hibájának tartottam, *tudtam így nézni*, hogy a szemem majdnem kiverte? sőt, elmentem füvet szedni neki fészek-építéshez –, mikor még Szpéro élt, Másikunk elutazott, s én is majdnem. Valahányszor a Lánchídon átmegyek, eszembe jutnak azok az akkor csak térképen látott londoni hidak, newcastle-i, cambridge-i hidak, melyeket elképzelttem valamilyennek... de aztán Szpéro mellett döntött az evidencia, az cselekedtetődött velem, hogy haláláig mellette legyek. A dolgok összetettségét jelzi, hogy Szpéro halálának éjszakáján történetesen Másikunk riadt fel a zajra, Szpéro rosszulletének zörejeire. A többit erről már elmondtam. Az urémiát, a Nagy vakarózás okán, madarunknál több-kevesebb helyesség valószínűségével magam diagnosztizáltam. Ahogy az ostromban apám a nagyanyámat, Szpéro-t így én temettem el. Bár itt az elképzelhető viszonyok nem meghatározhatók. (Valamennyi madarunkat eddig ketten, Másikunkkal temettük el.)

Nyugvásunk nem lényeges szempont, ennyiben.

Valahányszor Párizsban járok, egy bizonyos hídnál, nem a Mirabeau-nál, egyébként, érintkezhetem Szpéroékkal. Képzetesen. Van egy ilyen történetem, hogy Szpéro-ék sétahajókáznak. Nevükben maga Szpéro integet, s mondja: menjek csak sétálni én is a boulogne-i erdőbe, menjek az auteuil-i akadálypályára, nézzem a kis tapon a modellvitorlásokat, meg egyáltalán. Ő nagyon elfoglalt, „ott” annyi mindenféle van, és a többi, el se mondhatja. A hajó közben nyilván elhúz. Én fejcsóválva megyek tovább.

Megyek, az idén főleg Saint-Cloudba. Zöld az aljnövényzet, nagyon, s megbízásom van, hozzak az ittenieknek tyúkhúrt. Remek ilyen terepeket deríték föl. Az utolsó napra hagyom a szedést. Különös láz fog el. A napi huszonöt-harminckét kilométer „sétálás”, célra-menés stb. Nem játszik szerepet ital. Második mostani párizsi nap óta nem iszom, és 7000 napig, ha élek addig, nem is fogok. Evidencia-hatás? Nem tudok még csak beszélni se róla. Nem fogható bele olyan keretbe, hogy „valami határtalan akartam csinálni” (Szép Ernő kb.). Januári-februári „21 lemondásom” (néhány munkák, átcserélgetések; találkozik, est, szereplés; különféle együttes tevékenységek etc.) mennyiben része annak, aminek ez a nem-ivás is a része? A hideg idő, az aktivitás (a mozgás), a váratlan állagcsere a szervezetben, az eltökéltség (a lemondások nyomán), maga a fűszedés (ott, idegen földön!) – mennyiben áll össze hézagtalanul? Nem tehetek róla kijelentést, alig is kutathatom; azonnal az önhittség bűnébe eshetnék azzal.

Hogyan egyeztethető össze ez – ez az állapot – magával a közléssel? Az írással? Mikor beszélgetésem találkozást szinte nem is akarok? Bóklászni messze, magam... vagy itthon lenni velük, és az ellőtt szárnyú, nyolc éve nálunk lévő Tóni (aki a szárnya leszáradtságából ítélve 2-3 hetet küzdhetett az életéért 1985-ben, a porban), a bice Alíz, Szpéro „utóda”, aki a tenyeremben hasal, s mind a többiek... velem vannak akkor. Dolgozom itt, jobb-rosszabb gépeim valamelyikén (mechanikusak; még Szpéro születése évéből ódonan származó villany), bal kezemen nem növekszik, csak néha megerőltődik a fél hollótojás, a Poe hollója, ahogy ott van. Nem fog kikelni; de megértem Kafkának ilyen írását már. Evidencia volt, hogy Szpéro mellett kell maradnom. Mulatságos ez a hollótojás. Dehogy vakbélgyulladás, amit írok. Még elmesélem azt a szomorúságot, hogyan észleltük, hogy Poszi vakul.

Egyedül voltam velük, 1986 volt, és Másikunknak pár napja volt hátra még régi barátainál, Franciaországban. Akkor nem értettem, hogyan volt képes elmenni. Azóta – kutyánk is motiválta Másikunkat – én sokkal többet jártam távol. Magam voltam itthon, s egy délután elaludtam. Hirtelen felriadva tapasztaltam, késő este van, a másik szoba népe alszik, s hol van Poszi? Vele aludtam el. Poszi továbbra is a karomon ült. Ez gyanús volt.

Sokat üldögéltek, mászkáltak ők rajtunk. Szpérónak egész papírpalotákat építettem írógépem körül. Samu a vállamon át lesett, hogyan zongorázom. Játszom neki, hogy „Elment... a Samu Afrikáába...” De így ülni, ahogy a Poszi? Aztán, hogy Másikunk megjött, egy nap a szoba – Poszi számára oly ismerős! – sarkában mintha kifordult volna madarunkkal a világ. Teljesen elveszítette tájékozódását. Akkor vakult meg *ennyire*.

Samuval is de furán találkoztam! Ő egy magas ablakon pottyant Vahl Ottó fotóművész műtermébe, aki furcsa véletlenek sorjázása után elhozta őt nekünk. Van egy olyan kifejezés, hogy „verébjeggyel”. Ausztrál dolog, azt jelenti: belógva, potyán. Hát amikor 1991-ben a Samu (kiderült: utolsó) születésnapja jött, ez volt a „nevezetes” gelsenkirchen-horsti történet. Meg voltam híva oda bizonyos ARAL-kupára, egy galoppfélvégére. Nem mentem el. (Hát én már a Szpéro és a Samu okán DAAD-ot se pályáztam meg 1978-ban, 1979-ben.) Az volt a Samu utolsó születésnapja. A következő évben, magam erejéből, Németországban arra járkálva, elmentem Gelsen-Horstba. Nem vetett föl a pénz. Jól jött, hogy a kapunál, mielőtt jegyet vettem volna, egy biciklista rám csöngetett, és egy kék-fehér „ARAL” meghívót adott készségesen. Verébjegy! S ahogy a forró nap veritékes porát a mosdóba, letörölni, mentem – felkaptam a fejem. És nyitva volt a magas ablak, ez volt az a történet, s ömleni kezdett a fejemről a vér. Hát így jöttem, mondta Samu. Bár Alíz jött véres lábbal. S ott volt a Samura emlékeztető „Simsalabim” nevű ló esete. Sose hallottam ezt a szót. És este, hazafelé tartva Mülheimbe, a dortmundi pályaudvar nagy könyvesboltjában vettem egy kínálózó kötetet. És benne volt, ahol először felütöttem az üres vonaton már, egy versike: „Simsalabim, Dudesalam...” Az újság pedig, melyet a névvel láttam (ahol először láttam: Simsalabim”), eltűnt.

Ez a történetminőség is tarthatatlan lett. Ahogy az életem egész módja. Honnét lehetett kibillenteni mindezt? A 21 lemondás jel volt. A pillanat kiegészülése. Annak a nyugalomnak a pillanatáról beszélek, mely amaz volt, egykor, tizenkét éve lassan: hogy a Poszi a szememet csaknem kiütötte. Formai kérdés a „7000 nap ilyes magány”. Formai kérdés, mit nem mondok le, miről nem. A kérdések továbbra is eldönthetetlenek. Napi másfél pakli Gauloises-t szívtam el Párizsban, miután hazai Symphoniáim elfogytak (már *idehaza* volt bennem készülés, pl. erre a változásra), majd hazaérve a cigaretta sem maradt velem. Itthon nem dohányzom! Majd, az utcán... Tegnapelőtt a Lánchídon egyszerűen elfelejtettem rágyújtani. A másfél, két paklik után.

Nem szabad meghatároznom ezt az állapotot. Már csak írni róla is: a legnagyobb kísértés. De vajon tényleg? Ha evidenciatörténet ez velem, semmivel nem lehetek ártalmára. Ha *teljessé vált* pillanat. Magam megosztottként vagyok benne. Már csak az eltelt idő miatt is. Melynek tudata kikerülhetetlen, kiiktathatatlan. Emberi.

S a még élők halála sem intézhető el, főleg előre, úgy, ahogy a már holtak úgy-léte.

Mégis, ahogy utolsó estémén jöttem haza Saint-Cloud-ból, ahogy mentem át Párizson, egymást érték az evidenciamozzanatok. Ahogy azon derülhettem, a tyúkúr-

szedés kedvéért az utca másik oldalára keveredtem át, ahol négy év alatt még egyszer se jöttem. Ahogy belevetettem magam a rue Passy tömegébe, mert nem tudtam „elszakadni” – szobám pakolásra várt –, ám a totyogó tömeg zavarni kezdett, ingerült lettem (én, én, én), s csak akkor nyugodtam meg, akkor szerettem vissza „mindenbe”, mikor egy vakot pillantottam meg, virággal, fehér bottal szelíd határozottsággal lengetve, szembe jönni. Megint minden rendben volt. Vagy a kis csikk-tócsa a boulevard Hausmannon! Kéttenyérnyi, írtam is róla egyebütt, benne a nap hús–húszonöt csikkje. S ahogy leültem, már sötétben, elszívni egyet, hogy én is odadobhassam. Ahogy kútba szokás, a visszatérés reményében.

Ahogy táskámba volt gyűrve a kalapom, s minden megfordult benne: toll, füzet, kenyérhéz, narancsleves üveg, térkép, tyúkhúr, májkrémes dobozka, a végén egy kis nyulat vettem, hüvelyknyi fa-játéknyulat, s egy „csodás pillanatban” előbúvíltem belőle. De Másikunknak jóféle sajtokat is vettem, s ilyen történeteket eszeltem ki: a kalapomba belekulimászlódott a sajt. Lepusztult kalapomból, írtam föl a Clemenceau-szobortól (hahh, haha!) nem messze, pálpusztult kalap lett. Vagy: Másikunk azt mondta: neki ez a legszebb ajándék; hogy a kalap végre kidobható. Vagy hogy egyem meg magam belőle a sajtot! Kérem! Egy evidencialista nem keveredik zűrökbe, nem vitatkozik, perpatvareál, nem, megessi akkor a sajtot. S így szerettem meg az erjesztett sajtfélét, jegyeztem föl.

Netán ahogy kitaláltam – épp azon az útdalton, ahol eddig még sose jöttem, csak most, csak most! –, hogy „amennyit én már fordítottam, az egy partfutó kőforgató madárnak is elég lenne a jogosítványhoz”...

Utolsó estémen, „hazafelé” menet, egy-a-végte derű kísért, és vágtaimat is lassította, minden padnál lekuporodtam, leültem, jegyeztem, ami „jött”.

„Aki sokat ír, soká ér haza.”

Ott volt, Auteuil akadálypályájának közelében, tyúkhúrszedéskor („fű a Poszinnak”) a Sherlock Holmes és a Watson története. Ők is átszelik Párizst, iszonyú mennyiségű kilométerek... etapokra osztják be, hogy elviselhető legyen, hogy öröm legyen, már hol tartanak (főleg Watson van ezzel így), s két erdei szakasz aránylag rövid. Ahogy Sh. H. bemegey a bokrok közé, khm, Watson megjegyzi: „Emberi darabok...” Erre Sherlock Holmes felkapja a fejét, s máris azt mondja, fojtott hangon kiáltva: „Watson, hogy érzett rá?” – „Mire?” – „Nézzé... Ahogy maga rám kiáltott, arra fordultam, és...” – „Jóságos ég...!” közlekedett Watson. – „Igen, ez egy kéz. Kiáll az avarból, a tyúkhúr alól. S ott egy emberi láb.” Nem akartam már olyat, hogy egy szem. Így szabadabban derülhettem „sztorimon”.

Egy láb és egy kéz állt ki a tyúkhúros avarból!

Vagy ahogy alkonyat után, a szokott helytől úgy öt parkkal arrébb azzal a park-őrrel találkozom, aki reggel komolyan „megintett”, miért etetem a galambokat, tilos. Nem is mertem mondani, hogy „mószjó, én a verebeket...” De mit keres itt ez az ember, a kis csikk-tó közelében? Persze, parkokat zároгат éjszakára. Régi pörös felek, szívélyesen mosolyogva integettünk. Vagy ahogy Auteuil hollós tava (ott volt egy hollóm egy fán, ez nem a dudor!) mellett egy verébnek, aki fészekhez-a-túl-nagy-gallyacskával nem boldogult, háromba törtem a reményteljes matériát. Szép Ernőre is gondoltam, aki – emlékezetes! – a Szigeten etette a verebeket, és épp alkonyat tájt dobott szerencsétlenül egy túl nagy darab zsemlét valamelyiküknek, aki ezzel aztán nem boldogult, és Ernő úr azt gondolta, jaj, mit tettem, nyugtalanságot okoztam ennek a tollas kis állatnak, biztos rosszul fog elaludni. Javíthattam e számlánkon?

S tovább! Itt jött, hogy Franz Kafkával mentünk, s egy magas, fenn lándzsás, fekete vaskaput láttunk, mögötte másik efféle sejtett. Franz azt mondta: Rémes lenne mögötte lenni (s mutatta), most, éjszakára, rémes. De Franz, így én, tudnál egyáltalán *bemászni* e kapu mögé? Még ez a szerencse, felelte ő igen komolyan.

Kuporogtam, jegyzeteltem, nevetve és sietve mentem, a józanság és a... nem tudom! ...annak az egykori Poszi-pillanatnak a (kiderült) másik fele volt velem. Nem én voltam ez az egység, én mindenféle metszet voltam, valami rajtam kívül állt egyé (volt mindig is egy), közterén (nem köz-téren!) a *megvilágosult imagináriusság*, a csak eleve-nen élhető meg nem határozható érték pillanatait éltem (e pár órán keresztül, de nem előzménytelenül). Ám ilyen sűrűségben még soha.

Az auteuil-i erdőn eszembe járt Rilketől (másutt írom ezt, e dolgozat komple-menterei összekereshető), hogy "ők virulni akarnak", de "mi" inkább érlelődünk, "és ez homályt jelent és fáradalmat". Valaminek a csöndes áradata volt velem ebben az el nem nyűvő fáradatban, ahogy a pillanat-metszet jegyzetelését végeztem. Mert ez az este – egyetlen pillanat volt, sőt, de... ezt már összefoglaltuk.

Összefoglalt és kitárt ez a pillanat engem, s mire tárt ki? Ha már Rilkenél tartunk: ez is előjött: „du musst”, remélem jól idézem, de a német kötet az alvóknál van, odaát, Tóniéknál, „dein Leben aendern”. Változtasd meg élted. Vagy Kosztolányinál: Kezdj újra élni. Mármost ezen is gondolkodtam a kis római-viadukt-gyalogoshíd felé menet az erdőn, Saint-Cloud útján. Melyik a hitelesebb? Tóth Árpádé-e? Változtasd meg... Eltekintve az „élted” döccenésétől, ez. Ám az evidencia-felismerés (amelynek a kiegészülő pillanat vélhető felismerése is: része, jegye, metszete) nem tűrhet ilyen „változtasd meg!”-eket. Itt, ami van: *van*. A változás velem *megtörténik* csak. Ez a „csak”-állapotom több, mint bármi törekvésem lehet. A törekvés csak eszköz, elvarrandó cérna stb. Kezdj újra élni? Ez sem jó. Nincs „kezdés”. Se „folytatás”. Valami harmadik van. Erről volt itt szó. Ha volt rá egyáltalán alapom, hogy ily szót kerítsek.

Milyen lesz nekem ez a „barátposzáta-esztendő”? Nem tudhatom. Különös, hogy Másikunk kiszúrta valami újságban. Eszembe jutott még egy élmény a sokaságból, Passy szűk gyalogjárdáján: ahogy (a parkoló kocsikra nehezelve, a járókelőkre nehezelve, végül is elnehezüléssel fenyegetve, egészen a vak ember jöttéig) ott aztán két hadonászó ember közelében megtorpantam, miért is? Békésen hadonásztak, egyiküknél hosszú-kenyér volt. Ez hirtelen, de olyan lassúsággal, mint ahogy a Poszi akkor vagy Icsi később, már a kavargás után, vakon repült – ilyen lassúsággal véltem látni, hogy a kenyér eltörik, s egyik harmada repül, bele a szemembe. Még rá is értem lehunyni...

Most lefekszem, írtam tegnap, és az éjszaka kapujával sem kell törődnöm. Magától kitarul, az a dolga, s én kijövök mögüle. Az alvás természetes szakasza után. Ez meg is történt, és már negyed öt és öt óra tíz közt íródott ma, a pillanat kommentár-toldalékképpen, ez itt, onnét, hogy „Utolsó estémen, *hazafelé* menet...”

E bizonyos imaginárius pillanatban feltétlenül *hazafelé* megyek. És mert *feltétel nélkül* megyek *hazafelé* , úgy érzem, „lengetett fehér zászlómra” (botomra) igencsak bajosan férhet bármi jel.

Most akkor ez nem lesz könnyű nekem ezután.

Másképp viszont már lehetetlen és értelmetlen volna.

1993 márciusában